

ISSN 2523-4897

НЕПЕРЕРВНА ОСВІТА: АКМЕОЛОГІЧНІ СТУДІЇ

№2

2017

Київський університет імені Бориса Грінченка
Українська академія акмеології

НЕПЕРЕРВНА ОСВІТА: АКМЕОЛОГІЧНІ СТУДІЇ

(Педагогічні науки. Психологічні науки)

Науковий журнал № 2

Київ — 2017

УДК 37.0(08)
П53

Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації
№ 22157-12057Р від 16.05.2016 р.,
видане Міністерством юстиції України

Засновники:
Київський університет імені Бориса Грінченка
Громадська організація «Українська академія акмеології»

Видається з 2017 року

Виходить двічі на рік

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради
Київського університету імені Бориса Грінченка
(протокол № 12 від 14.12.2017 р.)

Члени редакційної ради:
Гладкова Валентина Миколаївна
(головний редактор);
Власова Олена Іванівна, Міляєва Валерія Робертівна
(заступники головного редактора);
Фруктова Яна Станіславівна
(відповідальний секретар).

Члени редакційної колегії:
Аргіропулос Дімітріс (Італія), Анненкова Ірина Петрівна, Антонов Валерій Миколайович,
Архилова Світлана Петрівна, Галус Олександр Мар'янович, Голобородько Євдокія Петрівна,
Дроздова Ірина Петрівна, Дубасенюк Олександра Антонівна, Желанова Вікторія Вячеславів-
на, Каменова Дімітріна (Болгарія), Караман Станіслав Олександрович, Кук Томаш (Польща),
Луньов Віталій Євгенійович, Полевиков Ігор Олексійович, Поясок Тамара Борисівна, Пріма
Райса Миколаївна, Рибалко Людмила Сергіївна, Сазоненко Ганна Стефанівна, Саух Петро
Юрійович, Сидорчук Ніпелі Герандівна, Сисоева Світлана Олександрівна, Сіткар Віктор Ілліч,
околова Ірина Володимирівна, Терентева Наталія Олександрівна, Хоружа Людмила Леонідів-
на, Чернуха Надія Миколаївна, Фруктова Яна Станіславівна.

**Неперервна освіта: акмеологічні студії (Педагогічні науки. Психологічні
H53 науки) : наук. журнал / за заг. ред. Гладкової В.М. — К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінчен-
ка, 2017. — № 2. — 108 с.
ISSN 2523-4897**

Зміст журналу присвячено актуальним проблемам досягнення вершинних результа-
тів особистості у різні вікові періоди в контексті діяльності як традиційних, так і сучас-
них соціальних інститутів — родина, релігія, освіта (формальна, неформальна та інфор-
мальна), наука, засоби масової інформації тощо.

Авторами журналу є досвідчені та молоді науковці в галузі філософії освіти, педаго-
гіки та психології.

УДК

ISSN 2523-4897

© Українська академія акмеології, 2017
© Київський університет імені Бориса Грінченка

Зміст

<i>Мачинська Н.</i> Цілісність образу учителя: від старійшини роду до фахівця-сучасника (акмеологічний аспект)	4
<i>Сергєєва В.</i> Категорія цінностей як об'єкт наукового аналізу у філософських, соціологічних та психолого-педагогічних дослідженнях	11
<i>Дуткевич Т.</i> Психологічні особливості становлення успіху в дошкільному дитинстві	19
<i>Сіткар В.</i> Акме-орієнтири розвитку особистості сучасної дитини: субкультурний аспект	31
<i>Платонова О.</i> Організаційні основи проектування соціально-виховного акме-середовища в умовах дитячого оздоровчого табору	39
<i>Гришук Ю.</i> Акмеологічний підхід до розвитку творчої обдарованості учнів	46
<i>Анненкова І., Раскола Л.</i> Сучасні тенденції розвитку системи вищої освіти України	54
<i>Дубасенюк О.</i> Концептуальні засади неперервної освіти в системі педагогічної підготовки майбутніх магістрів у контексті акмеологічного підходу	62
<i>Батечко Н.</i> Синергетичний і акмеологічний контексти підготовки науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти в умовах магістратури	70
<i>Мельниченко О.</i> Сучасні вимоги до змін у компетенціях викладача вищої школи як важливий чинник розвитку акме-особистості	77
<i>Поясок Т., Зюман Г.</i> Акмеологічна спрямованість формування інформаційно-комунікаційної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників	83
<i>Кучерук О.</i> Стратегічні орієнтири риторичної підготовки майбутніх учителів-словесників	94
<i>Покалюк В.</i> Ділова гра в професійній підготовці майбутніх фахівців оперативно-рятувальної служби цивільного захисту України	101

ty
o).
in
.,
].
1
e
6
e

УДК 159.922.7:316.6

Сіткарь Віктор,

доцент кафедри практичної психології
Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка,
кандидат психологічних наук,
вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027, Україна,
sitkarv@gmail.com

ORCID id 0000-0003-0465-2973

АКМЕ-ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ СУЧАСНОЇ ДИТИНИ: СУБКУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТ

У статті зазначено, що сучасне підростаюче покоління зі своєю специфічною субкультурою переживає період протиріч, які виявляються в тому, що старі соціально-політичні, культурні та економічні структури зникають, а нові перебувають у процесі становлення. Розв'язання проблем соціалізації та адаптації дітей нової генерації до сучасного соціуму, формування їхньої соціальної компетентності може стати наріжним каменем у розбудові нової системи освіти, її модернізації та акме-орієнтирами розвитку особистості сучасної дитини.

Існує думка про те, що образом сучасного дитинства стає «поверхове ковзання» (серфінг) Інтернетом, у результаті чого на кожному віковому етапі поступово ускладнюється зміст субкультурного образу світу. Це, за спостереженнями автора статті, має для особистісного зростання дитини як позитивне (стимулює процеси уяви, творчості, абстрактного мислення, філософського світосприйняття, релігійної свідомості, покращує адаптаційні можливості особистості), так і негативне значення (поява тривожності, дитячих страхів, підліткових фобій, залежної поведінки, синдрому «філософської інтоксикації» тощо).

Ключові слова: дитина, сучасна дитина, дитяча субкультура, розвиток, особистість, акме-орієнтири.

АКМЕ-ОРИЕНТИРЫ РАЗВИТИЯ ЛИЧНОСТИ СОВРЕМЕННОГО РЕБЕНКА: СУБКУЛЬТУРНЫЙ АСПЕКТ

Ситкарь Виктор,

доцент кафедры практической психологии
Тернопольского национального педагогического
университета имени Владимира Гнатюка,
кандидат психологических наук,
ул. М. Кривоноса, 2, г. Тернополь, 46027, Украина,
sitkarv@gmail.com

В статье указывается, что современное подрастающее поколение со своей специфической субкультурой, переживает период противоречий, которые проявляются в том, что старые социально-политические, экономические, культурные структуры исчезают, а новые находятся в процессе становления. Развязка проблем социализации и адаптации детей новой генерации к современному социуму, а также формирование социальной их компетентности может стать краеугольным камнем в построении новой системы образования, ее модернизации, а также акме-ориентирами развития личности современного ребенка.

Существует мнение, что образом современного детства становится «поверхностное скольжение» (серфинг) по Интернету, вследствие чего на каждом возрастном этапе посте-

пенно ускладнюється содержание субкультурного образу мира. Это, по наблюдению автора статьи, имеет для личностного возрастания ребенка как позитивное (стимулирует процессы воображения, творчества, абстрактного мышления, философского мировосприятия религиозного сознания, улучшает адаптационные возможности личности), так и отрицательное значение (возникновение тревожности, детских страхов, подростковых фобий, зависимого поведения, синдрома «философской интоксикации» и др.).

Ключевые слова: ребенок, современный ребенок, детская субкультура, развитие, личность, акме-ориентированность.

ACME-ORIENTATION OF THE DEVELOPMENT OF CHILD'S PRESENT-DAY PERSONALITY: A SUBCULTURAL ASPECT

Viktor Sitkar,

PhD in Psychological Sciences, Associate Professor

Practical Psychology Department

Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University

2, M. Kryvonosa St, Ternopil, 46027, Ukraine

sitkarv@gmail.com

The article indicates that the contradictions of the period, experienced by the present-day rising generation with their specific subculture, are manifested in the fact that the old social and political and economic structures are disappearing, while the new ones are in the process of becoming. The solution of problems of socialization and adaptation to the modern society of the new generation children and the formation of social competence of such children is to become the cornerstone in the development of a new education system, its modernization and acme-guidelines for the development of the personality of a modern child.

It is considered that the image of modern childhood "superficial slipping" (surfing) the Internet as the result of which, at each age stage, the content of the subcultural image of the world is gradually becoming more complicated. According to the monitoring of the authors of the article, this has a positive (stimulates the process of imagination, self-awareness, abstract thinking, philosophical world-mindedness, religion consciousness, promotes the adaptive capabilities of the individual) as well as a negative meaning (the emergency of anxiety, childish fears, adolescent phobias, dependent behavior, syndrome of "philosophical intoxication" etc) for a personal development of a child.

In addition to the above, the new realities in Ukraine, connected with inaccurate annexation of Crimean war in Donbass have given rise to pain, tragedies, and the break-up of fate of thousands of Ukrainian citizens. Their life has already faced trials, which adults can hardly overcome. The war not only popularises aggression, violent methods of solving. It discredits the norms of moral, peaceful life, rules of life, compromise and dialogue as a means of achievement of the goals. And this to a large extent determine the rules of conduct of Ukrainian citizens, which took place during the war. And this is another subculture.

Key words: child, modern child, child's subculture, development, personality, acme-guidelines.

Вступ. Сьогодні в науковому просторі відбувається переоцінка значення, природи, місця дитинства в соціумі, змінюється суспільне та наукове ставлення до нього. Адже дитинство — це особливий світ, своєрідна субкультура або ж культура в культурі, сфера, в якій багато загадок і ще непізнаних явищ. Сучасна субкультура дітей є досить складною системою, багато в чому закритою для традиційних засобів наукового аналізу. Якщо раніше її вивчали переважно фольклористи, то нині вона стає предметом соціально-психологічних та педагогічних досліджень.

Свідченням того, що останнім часом зростає інтерес до вивчення дитячої субкультури, є те, що визначення цього поняття вміщене в психологічному словнику (Психологія, 1990, с. 98).

Формування дитячої субкультури відбувається в процесі обміну символами та знаками з культурою дорослих, які намагаються нав'язати дитині свої стандарти поведінки, норми мови, правила спілкування тощо. Відома від запозичення дітьми стандартизованої культури дорослих зумовлює самотність і динамічність розвитку дитячої субкультури (Мамичова, 2017, с. 24).

Привертання уваги до проблеми формування субкультури дитинства в сучасному світі зумовлено пошуком ресурсів оптимальної взаємодії дитини і соціуму. При розгляді та аналізі цього явища виявлено існування особливої системи знаків, значень, уявлень, ставлень дитини до навколишнього середовища, інших людей та себе. Це цілісна картина світу, яка складається завдяки механізму інтеріоризації в процесі взаємодії дитини з предметами та її спільної діяльності з дорослими й однолітками.

Змістом дитячої субкультури є актуальні особливості поведінки, свідомості, діяльності та соціогенетичні інваріанти — стійкі в часі й просторі образи, моделі, жанри, тексти, які являють собою «осколки» різних епох, сліди пам'яті минулого досвіду людства, що передаються від покоління до покоління дітей.

Дитяча субкультура як явище існує у віковому діапазоні між 3–4 роками (коли у дітей формується самостійне соціальне життя в групах однолітків) і до 12–13 років, коли виникає підліткова субкультура (Мамичова, 2017). Нині в дитячій субкультурі через зміни в суб'єктивних елементах культури суспільства — соціальних та індивідуальних доменах (установках, цінностях, поведінці, ритуалах, звичаях тощо) — спостерігаються зміни, бо змінюється світ, навколишнє середовище, суспільство, культурні цінності (вестернізація, *on-line* спілкування). Але багато чого залишається незмінним, стабільним. Наприклад, 1) не можна одразу, без дитинства, без гри, перейти в інший віковий період (підлітковий, юнацький чи дорослий вік); 2) на засвоєння субкультури дітей впливає група однолітків, яка діє за допомогою механізмів навчіння, наслідування, зараження та ідентифікації. У результаті чого дитина засвоює набір ролей, які їй належить грати в суспільстві й «уводить» у свою систему поведінки шаблони, санкціоновані групою, тобто формує певну субкультуру. Проте субкультура традиційної гри як провідного виду діяльності дошкільників поступово змінюється більш сучасною субкультурою дитячих комп'ютерних ігор. Це вкотре доводить, що субкультура дітей, з одного боку, динамічна, а з другого — постійна, і частина її переноситься з покоління в покоління.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сьогодні вчені значно посилити інтерес до осмислення проблем субкультури взагалі та дитячої субкультури зокрема. У трактуванні цього соціального феномену виникли принципово нові позиції. Більше того, сама тема перестала бути периферійною, частковою. Дослід-

ники (М. Вінс, І. Кон, А. Крилов, Д. Мацумото, І. Мунтян, М. Постман, В. Радзівський, В. Сіткар, Н. Слюсаревський, Д. Фельдштейн та ін.) дійшли висновку про те, що саме це питання нарешті дасть змогу наблизитись до осягнення культури як важливого соціального феномену, що зумовлює соціальний поступ. Звідси своєрідний дослідницький бум, перші ознаки якого спостерігаються на початку 80-х років ХХ ст.

Так, М. Осоріна в книзі «Секретний світ дітей у просторі світу дорослих» зазначає, що «дитяча субкультура виконує ті ж основні функції, що й культура дорослих» (Осоріна, 2000, с. 275). Її головне завдання — зафіксувати вікові проблеми розвитку особистості в соціумі, спираючись на досвід попередніх поколінь дітей, та запропонувати можливі шляхи розв'язання труднощів.

Своєю чергою, Н. Чепелева, аналізуючи культурні чинники розуміння та інтерпретації особистого досвіду, вказує на те, що соціальний досвід акумулюється в метанаративах (метановідомлення) як важливих атрибутах культури, що містять культурно прийнятні схеми інтерпретації тих чи тих соціальних явищ, а також сценарії дій у типових соціальних ситуаціях (Чепелева, 2010, с. 14). Ці метанаративи здебільшого є результатом акумуляції та типізації як індивідуальних досвідів, так і досвідів окремих соціальних груп (субкультур). Тому соціальний досвід є культурною конструкцією, на основі якої вибудовується індивідуальний досвід особистості. Наявність «локальних» (сімейні історії, міфи тощо) наративів забезпечує не лише ефективну взаємодію і взаєморозуміння членів групи, а й відмежовує їх від інших груп, для яких ці локальні історії є незначимими, а іноді й незрозумілими у зв'язку з незнанням контексту, в якому вони створювалися (Чепелева, 2010, с. 20).

Становлення дитячої субкультури, її позитивна спрямованість у найближчому майбутньому залежить від соціалізованості сучасних дітей, які є її наймолодшими представниками. Створений ними світ несе в собі різні соціальні функції: *соціалізувальну* (прилучення до культури людства); *креативну* (реалізація творчого потенціалу дитини, її здатність створювати нове); *комунікативну* (формування специфічного світу спілкування однолітків); *захисну* (збереження своєрідності дитячого способу думки та способу життя); *самоідентифікації* та *самодиференціації* (засвоєння дитиною своєї самотності та відмінностей від світу дорослих).

Слід зазначити, що в концепції дошкільної освіти України йдеться про те, що одним із основних завдань національної системи дошкіль-

ної освіти є підтримка дитячої субкультури, збагачення дитячих видів діяльності, сприяння вільному й конструктивному розгортанню дошкільниками свого особистісного буття (Коментар до базового компоненту дошкільної освіти в Україні, 2003).

До того ж усім нам (дорослим, вихователям, педагогам, науковцям та ін.), на думку О. Куценко, потрібно пам'ятати, що сучасне суспільство є медіа-насиченим (Куценко, 2017). Саме тому нові засоби масової комунікації все більше завойовують підростаюче покоління. Інтернет, мобільна телефонія, комп'ютерні ігри, різні мультимедійні програми стали невід'ємним фактором їх існування. Це й породжує нові гібридні форми дитячої субкультури, а саме: хіп-хопери («Україна має талант», дитячий формат), брейк-дансери (break-dance — вікова категорія до 12 років), скауери (ті, хто об'їдаються попкорном, чіпсами), Лоліта-стиль (Lolita-fashion), фури (пухнастий одяг), захоплення тамагочі, поява такого соціального явища, як хіккі (спільноти «хатніх людей», які взагалі не виходять з дому, просиджують дні й ночі за комп'ютерами, живуть за рахунок своїх рідних і цілком відмовляються від соціального життя) та ін.

Р. Лубберсон стверджує, що сучасних дітей неможливо відірвати від мобільних телефонів. Він називає їх «невротиками майбутнього» (Лубберсон, 2005). Рухливі групові ігри вдома або на вулиці відходять у минуле, бо діти все більше прив'язані до комп'ютера та телевізора. А це вже інша, сучасна, не зовсім відома дорослим, інтернетна субкультура дітей, яка спирається на мережу контактів і породжує екранну соціалізацію. Можливо, незабаром ми судитимемо про освіченість дітей не за тим, скільки вони знають енциклопедичних фактів або латинських крилатих фраз, а за швидкістю пошуку або оцінкою достовірності того, що вони знаходять в Інтернеті (Уденховен, 2010, с. 86).

Сучасне українське суспільство стрімко змінюється і разом з ним нівелюється усталена ціннісно-нормативна система із уявленнями про благо, справедливість, добро, зло. Нині сім'я як головний соціальний інститут переживає ґрунтовну трансформацію, пов'язану зі зміною її функціональних, статусно-рольових та ціннісно-нормативних засад.

До зазначеного додамо й існування таких реалій сьогодення, як незаконна анексія Криму, війна на Донбасі, що призвели до трагедій та поламаних доль тисячі малолітніх громадян України. На їхнє життя випали такі випробування, які важко долати й дорослим. Це діти загиблих чи покалічених солдатів, діти, які

бачили війну на власні очі; діти, які залишилися без батьківської турботи, сироти; діти, які отримали каліцтво та інші тяжкі захворювання. І навіть якщо зараз вони живуть на мирній території, їх все одно продовжують переслідувати жахіття війни.

Прихована проблема будь-якої військової агресії полягає у тому, що нове покоління, яке формується у цей період, зростатиме і виховуватиметься на цінностях, актуальних для воєнного часу. В Україні це питання загострюється ще й тим, що українці досить довгий час не знали війни на власній території. Вона здавалася атавізмом минулого, а отже, концепції виховання спрямовувалися на дітей, які соціалізуються за мирних умов (Діти війни, <http://uire.org.ua/doslidzhennya/1738/>).

Війна не лише популяризує агресію та найсильніші методи розв'язання питань. Вона руйнує норми моралі мирного життя, ноєми права, дискредитує компроміс та діалог як засоби досягнення цілей. А це значною мірою визначатиме норми поведінки тих громадян України, формування яких відбувалося під час війни (Діти війни, <http://uire.org.ua/doslidzhennya/1738/>). І це вже інша субкультура.

Психологічні травми, отримані під час війни, можуть залишитися на все життя. Є ризик того, що далі такі діти проявлятимуть себе як жертви або агресори. Переживання страху впливає на світовідчуття в цілому, на шкалу цінностей, на здатність до навчання, до розвитку, на те, як вони в дорослому віці будуватимуть свої стосунки з іншими людьми, створюватимуть сім'ю та виховуватимуть дітей.

Як уже зазначалося, субкультура дитинства не є достатньо вивченою. Основні наукові джерела з цього питання висвітлюють лише окремі сторони дитячої субкультури, які не є соціально-психологічними. Тож з огляду на зазначену **мета нашого дослідження** — крізь призму субкультури окреслити основні акме-орієнти розвитку особистості сучасних дітей.

Виклад основного матеріалу. Сучасні діти легше, ніж будь-яка доросла людина, освоюють комп'ютерну техніку, при цьому читають менше книг і складніше сходяться з людьми. Але це не означає, що вони гірші або кращі однолітків з минулого. Ці діти просто інші. Сьогодні спостерігаємо зміну культурної моделі соціально-культурної взаємодії, на думку вчених, розпорошується на контактними соціальними мережами, то розсіяний ними.

Існує думка, що образом сучасного дитинства стає «поверхове ковзання» (серфінг) Інтернетом, у результаті чого на кожному віковому

етапі поступово ускладнюється зміст субкультурного образу світу. Це має для особистісного зростання дитини як позитивне (стимулює процеси уяви, творчості, абстрактного мислення, філософського світосприйняття, релігійної свідомості, покращує адаптаційні можливості особистості), так і негативне (пооява тривожності, дитячих страхів, підліткових фобій, залежної поведінки, синдрому «філософської інтоксикації» тощо) значення (В. Абраменкова, І. Кош, В. Москаленко).

Науковці вважають, що невдовзі діти не вмітимуть писати рукою. Справді, останніми роками писати рукою доводиться все рідше, а використання клавіатури стає нагальною потребою. Побуває думка, що таланти дітей — на кінчиках їхніх пальців. Письмо ручкою — це дрібна моторика. І розвивати її, особливо в малих дітей, треба обов'язково, — вважає В. Громовий, директор Центру тестових технологій і моніторингу якості освіти (Громовий, 2017). Як приклад правильності своєї думки він наводить досвід Японії. Адаже попри те, що ця країна надзвичайно модернізована, вона не відмовляється від каліграфії та вживання їжі паличками. Мені здається, що це один із секретів таланту їхніх дітей. Адаже такі прийоми дуже добре розвивають дитину й допомагають краще сприймати та відтворювати інформацію. До того ж коли ми пишемо на гаджетах, вони автоматично виправляють помилки. Так, це покращує грамотність написаного. Але коли доходить до написання слова ручкою, люди роблять багато помилок.

Письмо допомагає краще засвоювати знання та зосереджуватися. При записуванні працює тактильна пам'ять, а мозок краще фокусується на матеріалі. Дитина навіть навчається швидше читати, у неї виникають нові ідеї та цікаві думки. Однак такий вид пам'яті діє не на всіх.

Каліграфія у нас зникла з появою кулькової ручки. Для правильної каліграфії потрібне перо. У наших словах, на відміну від східних ієрогліфів, не має значення натиск або вигин якоїсь літери. Із 2016 р. каліграфії в Україні офіційно не надають важливого значення. Головне, щоб літери були написані акуратно.

Аналізуючи проблему, чи можливо таке, що в Україні скоро відмінять письмо, В. Громовий вважає, що ні. Дитина хоча б до четвертого класу має писати рукою. Це необхідно для її розвитку та тактильного запам'ятовування (Громовий, 2017). У старшому віці підлітки вже можуть у 90 % своєї роботи використовувати клавіатуру (Середа, 2017, с. 12).

Якщо ж уважно поглянути на проблему поколінь, що пов'язана з культурними та цінніс-

ними змінами, то постає питання: скільки в суспільстві поколінь? У літературі виділяють п'ять (Кириченко, 2017), а взагалі у світовій практиці їх налічують шість. Згідно з теорією американських вчених В. Штрауса та Н. Гоуна, виділяють сім типів поколінь (Біляковська, 2017, с. 3). Їхні соціально-психологічні характеристики наведено в *табл. 1*. Покоління — це не тільки й не стільки однорідна вікова група, когорта, скільки духовно-символічна спільність, що поєднує людей, життя яких пов'язане з певним важливими історичними подіями, з духом часу, єдністю моральних та ідейних позицій. Тобто, це спільність ціннісно-смысловая (Кириченко, 2017). Вважається, що цінності нового покоління у людей зароджуються кожні 20 років.

Сьогодні ми часто чуємо доволі поширену фразу серед дорослих різного віку: «Раніше діти були не такі...» Сучасна молодь, ніде правди діти, старших людей радше дратує. Бо ж «заткнути собі вуха і сидіти в тому комп'ютері (мобільнику, планшеті тощо)» (Експрес, 2017, № 53, с. 3). Вчені вважають, що наступні покоління вражатимуть батьків ще більше... І як тоді знайти точки дотику між поколіннями?

Висновки та перспективи подальших досліджень. Стосовно досліджень дитячої субкультури та акме-орієнтирів розвитку підростаючої особистості зазначимо, що дитина, яка формується в сучасних суспільних умовах міжкультурної / полікультурної інтеграції, формально сприймається як об'єкт виховання і навчання. Насправді ж вона є суб'єктом цих процесів, активно впливаючи на інших його учасників — батьків, вчителів або інші соціальні інститути. Сьогодні саме ефективність інститутів соціалізації і конкретних методів навчання оцінюється не тільки й не стільки тим, наскільки успішно вони забезпечують завоювання і відтворення успадкованих від минулого цінностей та навичок, як тим, чи готують вони підростаюче покоління до самостійної творчої діяльності, визначення та ефективного розв'язання нових завдань, яких не було і не могло бути в досвіді минулих поколінь, чи зможуть сучасні діти (в перспективі) бути рушіями прогресу і чи змінюватимуть світ на краще.

Розв'язання проблем соціалізації та адаптації дітей нової генерації в сучасний соціум, формування їхньої соціальної компетентності передбачає стати наріжним каменем у розбудові нової системи освіти та її модернізації. Сучасним дітям потрібні сучасні педагоги, орієнтовані на нову соціальну ситуацію розвитку дитини, нові форми взаємовідносин, зміни прийнятих у культурі соціальних практик тощо.

СУБКУЛЬТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ СУСПІЛЬСТВА І ПОКОЛІНЬ*

Назва покоління	Основні субкультурні характеристики
ГІ «Переможці» (1901–1922 р. н.)	Вважають, що дещо з їхніх цінностей повторюватиме покоління типу «альфа»
«Мовчазне покоління» (1923–1942 р. н.)	Традиціоналісти. За поодинокими винятками не бунтують. Орієнтуються на перевірені часом і практикою норми, зразки й правила. Духом — консерватори. Вважають, що без позитивного консерватизму (у правильному розумінні слова) суспільство не може нормально функціонувати, бо має спиратися на традиції вироблені минулим. Це покоління застало Другу світову війну, голод, сталінські часи. Вибирають здоровий спосіб життя, проте його суть полягає у турбуванні про підтримання своїх життєвих сил. У їхньому характері помітна слухняність, тривога, чітка ієрархічність. Основна цінність для цього покоління — сім'я
«Бумерівське покоління» (1943–1962 р. н.)	Назва походить від явища «бейбі-бум», яке виникло після війни, коли чоловіки поверталися додому, внаслідок чого зростала народжуваність. Це покоління застало політ Гагаріна, холодну війну. Воно пишалось своєю країною — СРСР — як супердержавою. Тоді ж з'явилися контрацептиви. Були запроваджені стандарти навчання у школах і гарантовано медичне обслуговування. «Бумери» формувалися в такій морально-психологічній атмосфері, коли вважалося, що гарна дитина — це активна і зацікавлена. Ціннісна ментальність формується в дитинстві й юності. Після цього змінюються тільки периферійні цінності. Змістом здорового способу життя цього покоління є імідж та продовження молодості. Колективізм зробив «бумерів» сильними і звиклими до командної роботи. Це — оптимісти. Вони вірили у світле майбутнє — своє і власних дітей яких згодом назвали «іксами». Слід зазначити, якщо в Америці це люди 1943 р. н то у нас вони з'явилися аж у 1963 р. (через відставання в економічних та технологічних сферах)
«Покоління X» (1963–1982 р. н.)	Холодна війна тривала. У соціумі різко зріс обсяг інформації, виникли поняття «перебудова», «демократизація». Одночасно почалися розмови про СНІД, наркотики, стався бум розлучень. Батьки цього покоління працювали на виробництві «від дзвінка до дзвінка», і діти виростили самостійними, самі готували уроки й розігрівали обіди. Звідси й особливості їхньої ментальності в дорослі роки — вони намагаються всюди встигати, покладаються на власний досвід, однак при цьому бувають сильно орієнтовані на думку друзів та електронні ЗМІ. Люблять індивідуальні, навіть екстремальні види спорту, прагнуть скоротити час на кухні, надають перевагу напівфабрикатам — і все це у зв'язку з тим, що життя прискорюється і щодня підкидає дедалі більше інформації. Вони змушені ухвалювати чимдалі більше й більше самостійних рішень. Щодо здорового способу життя — вони прагнуть продемонструвати свою індивідуальність. «Ікси» — люди, народжені в Україні приблизно у 1979–1985 рр. Їхня молодість припала на 1990-ті роки, початок Незалежності. На формування характеру особливо вплинув дефіцит товарів. Проте їхні батьки (бейбі-бумери) виховували їх з думкою про те, що далі буде краще. Основою у вихованні була обов'язкова освіта. Вважалося, що без неї людина — ніхто. Тепер «ікси» — основна робоча сила країни. Особливість їхнього життя — це постійна боротьба: за робоче місце, за квартиру, за місце під сонцем. Для них важлива наявність дипломів. Мовляв, чим більше, тим краще. При цьому вони відповідальні керівники й батьки. Усі ці речі намагаються передати своїм дітям, тобто «ігрекам», але виходить по-іншому

* (Експрес. 2017. № 53. С. 3; Сіткара В.І. «Покоління Z»: субкультурна парадигма. 2017. С. 120–130).

Назва покоління	Основні субкультурні характеристики
«Покоління Y» (1982–2002 р. н.)	<p>Позначене розпадом СРСР, терактами, невідомими раніше епідеміями, розвитком цифрових і біотехнологій. У ЗМІ осуджується вживання наркотиків і куріння. Головне — настала епоха брендів. Молодь вибирає техніку, одяг і продукти тільки відомих марок. Досить рано звикає до алкоголю (зокрема, пива). Не знає з чого виготовляються продукти, але в супермаркетах звертає увагу на кількість білків, жирів і вуглеводів, зазначених на упаковці. Кредо молодих людей — мода. Вони охоче долучаються до модних видів спорту, але не заради отримання результатів, а для того, щоб потішити свій гедонізм. Якщо виникають проблеми зі здоров'ям, ці люди вибирають брендові, широко розрекламовані ліки. Щодо здорового способу життя — ставку роблять на отримання задоволення від життя. Що ж до відповідальності, то тут вони справді поступаються батькам. Їхня основна цінність — свобода вибору. Вони найбільше люблять гуляти і розважатись. Саме зараз такі люди починають приходити на роботу, де зазвичай ставлять завищені вимоги. А вже «ікси» давали їм усе і негайно (досить швидко). Дуже часто буває так, що у свої 21–22 роки людина вже змінила п'ять місць роботи. Якщо раптом їм роблять зауваження чи перестають хвалити, вони без вагань пишуть заяву на звільнення і йдуть далі. У більшості з них закладено горизонтальний кар'єрний рух. Сьогодні він — адміністратор ресторану, а завтра перекваліфікується на айтішника</p>
«Покоління Z» (народжені після 2002 р.)	<p>Особливістю «покоління Z» є сформованість звички до динамічних сюжетів, до того, що називається «екшн». І, відповідно, відсутність звички до вдумливого, неспішного читання.</p> <p>Цікаво, що американських «зетів» складно порівнювати з українськими, адже на українських відбулася революція 2014 р., ситуація на Сході. Єдине, що їх об'єднує, — мода на здоровий спосіб життя, бережливе ставлення до природи. Усе це формує «зетів» як здорове покоління. У «зет» відбувається становлення особливого патріотизму. Починає формуватися система, в якій освіта погрожувати відсувається на задній план. Людей будуть оцінювати за талантами та нахилами.</p> <p>Ми наразі нічого не можемо сказати, що на їх чекає попереду, як вони житимуть. Можемо тільки розробляти сценарії і прогнозувати. До того ж вік 10–12 років — це «чорна скриня» для науки, вікова зона переходу від дитинства до юності. З 17 до 21 року в людей спостерігається активна робота інтелекту, а в 20–22 роки формування системи цінностей завершується.</p> <p>«Зетів» прогнозують як революціонерів, тих, хто буде дбати про нашу планету. Ці характеристики в них спільні з поколінням «альфа», яке через відставання в економічних та технологічних сферах, з'явиться в Україні приблизно через 20 років</p>
Покоління «альфа»	<p>Це покоління називають рушієм майбутнього прогресу. Кажуть, що цінності поколінь здатні повторюватись і «альфа» матиме схожість із G1, але це поки що здогадки. Американські вчені зазначають, що завдяки швидкому розвитку інформаційних технологій покоління «альфа» вмітиме читати вже у два роки! Тому в школі ці діти будуть вивчати лише ті предмети, які їм дійсно цікаві. Їх не змусить робити те, що хочуть батьки чи будь-хто інший. Саме тому передбачають, що 40 % людей покоління «альфа» не матиме вищої освіти. Вона їм буде просто не потрібна. Крім того, вони приєднуюватимуться не до структур, організацій чи конфесій, а до способу життя і думання. Ці люди залежатимуть від технологій. Вони будуть зайняті кількома справами одночасно і змінюватимуть світ на краще. У покоління «альфа» буде закладене бажання зменшити рівень захворюваності, зберегти природні ресурси, зупинити війну та голод</p>

ДЖЕРЕЛА

1. Біляковська Хр. Ну коли вже? Експрес. 2017. № 53 (9348). С. 3.
2. Діти війни. URL: <http://uire.org.ua/doslidzhennya/1738/> (дата звернення: 04.12.2017).
3. Кириченко І. Майбутнє у плінному: зміна культурної моделі суспільства. URL: <http://gazeta.dt.ua/socium/maybutnye-u-plinnomu-zmina-kulturnoi-modeli-suspilstva.html> (дата звернення: 04.12.2017).

4. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні: наук.-метод. посіб. / наук. ре О. Кононко. Київ: Ред. журн. «Дошкільне виховання». 2003. 243 с.
5. Купенко О.В. Дети и современные медиа, или как опасного конкурента сделать союзником. UR http://ispp.org.ua/podiy_37.htm (дата звернення: 04.12.2017).
6. Мамычева Д.И. Феномен детства в европейской культуре: от скрытого дискурса к научному знанию. URL:<http://www.dissercat.com/content/fenomen-detstva-v-evropeiskoi-kulture-ot-skrityog-diskursa-k-nauchnomu-znaniyu#ixzz4VqnfZllg> (дата звернення: 04.12.2017)
7. Осорина М.В. Секретный мир детей в пространстве мира взрослых. Санкт-Петербург: Пите 2000. 288 с.
8. Петровского А.В., Ярошевского М.Г. Психология: словарь. 2-е изд., испр. и доп. Москва: Политиздат, 1990. 494 с.
9. Середа В. Навіщо ручка, якщо є клавіатура? Експрес. 2017. № 53 (9348). С. 12.
10. Сіткар В.І. «Покоління Z»: субкультурна парадигма: materials of proceedings of the International Scientific and Practical Congress "Mind Technologies: Science", the 31th of March, 2017, Geneva (Switzerland) / Publishing Center of the European Association of Pedagogues and Psychologists "Science", 2017. С. 120–130.
11. Уденховен Нико ван. Новое детство: как изменились условия и потребности жизни детей. Москва: Университетская книга, 2010. 200 с.
12. Чепелева Н.В. Культурні чинники розуміння та інтерпретації особистого досвіду. Наукові записки. Серія: «Психологія і педагогіка». Острог: Вид-во Нац. ун-ту «Острозька академія», 2011. Вип. 14. С. 11–26.

REFERENCES

1. Biliakovska, Khr. (2017). Nu koly vzhe? [Well, when?]. Ekspres, № 53 (9348), 3 (in Ukrainian).
2. Dity viiny [Children of the War] (in Ukrainian). <http://uire.org.ua/doslidzhennya/1738/>
3. Kyrychenko, I. (2015). Maibutnie u plynnomu: zmina kulturnoi modeli suspilstva [The Future in the Fluid: a Change in the Cultural Model of Society] (in Ukrainian). <http://gazeta.dt.ua/socium/maybutnye-u-plinnomu-zmina-kulturnoyi-modeli-suspilstva-html>
4. Kononko, O. (2003). Komentar do Bazovoho komponenta doshkilnoi osvity v Ukraini: nauk.-metod. posib. [Commentary on the Basic Component of Preschool Education in Ukraine: science-method. manual] Kyiv, red. zhurn. «Doshkilne vykhovannia», 243 (in Ukrainian).
5. Kutsenko, O. (2017). Deti i sovremennyye media, ili kak opasnogo konkurenta sdelat soiuznikom [Children and Modern Media, or How a Dangerous Competitor to Make an Ally] (in Russian). http://ispp.org.ua/podiy_37.htm
6. Mamicheva, D. (2009). Fenomen detstva v yevropeiskoi kulture: ot skrytogo diskursa k nauchnomu znaniyu [The Phenomenon of Childhood in European Culture: from Hidden Discourse to Scientific Knowledge] (in Russian). <http://www.dissercat.com/content/fenomen-detstva-v-evropeiskoi-kulture-ot-skrityog-diskursa-k-nauchnomu-znaniyu#ixzz4VqnfZllg>
7. Osorina, M.V. (2000). Sekretnyi mir detei v prostranstve mira vzroslykh [Secret World of Children in the World of Adults]. Sankt-Peterburg (Russia), Piter., 288 (in Russian).
8. Petrovskii, A.V., Yaroshevskii, M.G. (1990). Psychologia. Slovar. [Psychology: dictionary]. Moscow Russia. Politizdat, 494 (in Russian).
9. Sereda, V. (2017). Navishcho ruchka, yakshcho ye klaviatura? [Why a Pen if there is a Keyboard? Ekspres, № 53 (9348), 12 (in Ukrainian).
10. Sitkar, V.I. (2017). «Pokolinnia Z»: subkultura paradyhma. Materials of proceedings of the International Scientific and Practical Congress "Mind technologies: Science", the 31th of March, 2017 ["Generation Z a subculture paradigm. Materials of proceedings of the International Scientific and Practical Congress: "Mind Technologies: Science", the 31th of March, 2017]. Geneva, Switzerland, Publishing Center of the European Association of Pedagogues and Psychologists "Science", 120–130 (in Ukrainian).
11. Udenkhoven, Niko van. (2010). Novoie detstvo: kak izmenilis usloviia i potrebnosti zhizni detei [New Childhood: How the Conditions and Needs of Children's Lives Have Changed]. Moscow, Russian Universitetskaia kniga, 200 (in Russian).
12. Chepelieva, N.V. (2010). Kulturni chynnyky rozuminnia ta interpretatsii osobystoho dosvidu. Naukovy zapysky. Seriiia «Psykholojiia i pedahohika». [Cultural Factors of Understanding and Interpretation of Personal Experience. Proceedings. Series «Psychology and Pedagogy»]. Ostroh, Vyd-vo Natsionalnoi universytetu «Ostrozka akademiia», Vyp. 14, 11–26 (in Ukrainian).